

5. Хольченкова Н. Підходи до інтерпретації поняття "Здоров'язбережувальна компетентність" в умовах реформування системи освіти України. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Kholchenkova.pdf> (дата звернення 10.10.2023)

О. О. Клименко,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Гордієнко О. А.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Основні етапи роботи над учнівськими творами в початкових класах

Постановка проблеми. Розвиток мовлення молодших школярів є надзвичайно важливою проблемою сучасної освіти. В початковій школі дитина бере на себе нову соціальну роль та розширює комунікативні зв'язки. Саме в цей період великого значення набуває формування мовленнєвої компетентності, оскільки вона є основою успішної, соціально активної і творчої особистості. Саме **шкільний твір** як важливий засіб розвитку мовлення молодших школярів сприятиме формуванню особистості учня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми роботи над учнівськими творами у початковій школі розкрито у науково-методичному доробку Л. Варзацької, М. Вашуленка, М. Володарської, Н. Воскресенської, І. Гончарової, Н. Деркач, А. Зимульдінової, А. Каніщенко, Г. Коваль, М. Наумчук, Т. Котик, М. Левицької, Л. Ліннікової, Л. Полохової, К. Пономарьової, М. Проць, Т. Торчинської.

Твір – це навчальна вправа, зазначає Т. Торчинська, продукт накопичення знань, а також крок до нових умінь, з метою передачі своїх думок, знань, почуттів, намірів. Вправа, яка в конкретний момент рівня творчості, через набуті вміння накопичення матеріалу, систематизації, логіки, побудови речень, наближає автора до самовираження [1, с. 122].

М. Коченгіна вважає, що твір – це творча робота, в якій школяр демонструє свою самостійність, активність, захопленість [2, с. 10].

М. Вашуленко, Т. Котик зазначають, що основи побудови класифікації (типології) творів різноманітні. *Джерела матеріалу* для шкільних творів є безпосередні (спостереження, дослідження, життєвий досвід) і опосередковані (мистецтво, музика, література). *Тематика* шкільних творів є багатоманітною, згідно базових національних цінностей, які необхідно засвоїти молодшим школярам. *Ступінь самостійності* учня під час підготовки твору і його виконання може бути високою (учні четвертого класу) і низькою (перший-другий клас). Основою класифікації шкільних творів є *стиль мовлення*:

розмовний і книжковий (діловий, публіцистичний, художній, науковий). *Жанри* шкільних творів досить різноманітні: казка, оповідання, загадка, письмо, оголошення та інші. *За типом створюваних текстів* розрізняють: розповідь, опис, міркування. *Організація роботи над твором* проводиться в класі або вдома, виконується в усній або письмовій формах.

Отже, твір формує особистість молодшого школяра, зауважує К. Пономарьова. Він допомагає дітям розвивати спостережливість, зіставляти, порівнювати, робити висновки, систематизувати побачене, пережите, а також збуджує емоції та розумову самостійність. Працюючи над твором, учень починає вірити в себе та у свої сили [3, с.49].

Мета статті – аналіз поняття "твір", "шкільний твір", висвітлення особливостей основних етапів роботи над учнівськими творами на уроках української мови для молодших школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження Шкільні твори відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні особистості молодшого школяра, його світогляду, духовної культури. Під час написання твору дитина усвідомлює себе, свої думки, переживання, має можливість самовиразитись як особистість, а також зрозуміти, що вона вже знає, а що хотіла б дізнатися. Письмово-мовна діяльність допомагає дитині розкрити свої творчі здібності, а також розширити коло спілкування, наприклад, у листуванні.

Поняття "шкільний твір" М. С.Вашуленко визначає як самостійну письмову роботу учня, виклад власних думок, переживань, суджень, намірів. Шкільний твір є саме навчальною роботою, вправою з розвитку зв'язного мовлення, це побудова цілісного тексту. Оскільки процес написання твору є творчим, йому властиве самовираження особистості дитини, передача думок, почуттів. Твір – вправа комплексного характеру, під час написання його відбувається становлення і вдосконалення всіх мовних умінь, необхідних для власного висловлювання.

Щоб заохотити дітей роботою над творами, вчителю необхідно використовувати такі методи (за К. Пономарьовою): справедливе оцінювання учнів, читання найкращих творів учителем на уроці, використання вдалих робіт для друку в шкільній газеті, проведення виставок учнівських робіт до різноманітних подій у школі, а також ведення альбому кращих творів учнів [4, с.49].

Н. Мандрик вказує, що для успішної роботи з написання творів учнями вчителю необхідно створити мовленнєві ситуації, які будуть сприяти розвитку мовлення молодших школярів, виходячи з їх потреб та інтересів; організувати мовне середовище, тобто читання книг, перегляд відеороликів, а також сприймання мовлення оточуючих; працювати з розвитку мовлення на фонетико-орфоепічному, лексичному, синтаксичному, морфологічному, на рівні зв'язного мовлення і тексту на уроках граматики і читання; активізувати словник молодших школярів; виховувати бажання учнів до високої культури мовлення [5, с.140].

Робота над твором проходить у такі три етапи :

I – збір матеріалу, який передбачає спостереження, екскурсії, прогулянки, походи, читання художніх творів або ж розглядання картин тощо;

II – підбір та розміщення матеріалу, який полягає в обговоренні почутого чи побаченого, визначення головних моментів і подальше складання плану твору;

III – власне складання тексту, його запис, вдосконалення та самоперевірка.

Перший і другий етапи зазвичай виходять за межі уроку. Накопичення матеріалу для твору за екскурсією чи спостереженням здійснюється задовго до його запису. На уроці ж матеріал пригадується учнями, систематизується й оформлюється.

Урок, на якому молодші школярі пишуть твір, розглядають як підсумок роботи, проведеної заздалегідь.

Проведене нами дослідження, до якого були залучені 34 учні 4-х класів показало, що багатьом учням подобаються уроки розвитку мовлення, вони виконують завдання завжди самостійно і не чекають допомоги, написання творів не викликає у них негативних почуттів (61%). Проте є діти, в яких виявлено нейтральне або негативне ставлення до уроків розвитку зв'язного мовлення. На уроках вони пишуть твори з допомогою вчителя, яка носить орієнтувальний, спрямовуючий характер, написання творів не викликає позитивних відчуттів, вони з небажанням виконують такі роботи (39%).

Тому нами було розроблено конспекти уроків, роздатковий матеріал, добірки вправ, які б якісно вплинули на вміння дітей працювати над творами на уроках української мови, а також використовували прийоми та методи роботи, які актуалізували творче мислення дітей, комунікативні й мовні уміння.

Таким чином, проведена експериментальна робота, в основу якої поклалися розроблені педагогічні засоби, виявила сприятливий вплив на формування навичок складання і написання творів учнів експериментального класу на уроках української мови. Спостерігається зростання кількості дітей з високим та середнім рівнем сформованості навичок складання і написання творів.

Висновки. У роботі над учнівськими творами вчителю важливо навчити молодших школярів чітко дотримуватись етапів роботи над учнівським твором, а саме: розкрити тему, підпорядковувати свій твір певній думці, зібрати матеріал, систематизувати його, складати і писати за планом, використовувати мовні засоби відповідно до задуму, оскільки робота над учнівськими творами є поетапним процесом. Тому завдання вчителя полягає в тому, щоб молодші школярі вміли оформити свої думки, виразити почуття і прагнення у письмовому вигляді, що значно розширить можливість творчої реалізації дитини.

Список використаної літератури

1. Торчинська Т. Спонування молодших школярів до пізнавальної активності на уроках рідної мови. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2010. Випуск 33. С. 121-128.
2. Коченгіна М.В. Готуємось до уроків розвитку зв'язного мовлення. 4 клас. Харків.: Веста: Вид-во "Ранок", 2008. 160 с.
3. Пономарьова К.І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови. *Початкова школа*. 2010. № 12. С. 49–52.
4. Мандрик Н.В. До проблеми сучасного уроку української мови. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 8. С. 139–142.
5. Котик Т.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів: Опорні конспекти лекцій для студентів заочної форми навчання спеціальності "Початкова освіта". Івано-Франківськ, 2013.

М. О.Макаревич,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти та культури фахової мови **Гордієнко О. А.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Специфіка роботи над переказом на уроках української мови в початковій школі

Постановка проблеми у загальному вигляді та її актуальність. З кожним роком у швидкому темпі відбувається розвиток інноваційних та телекомунікаційних технологій, який, звичайно, не оминає й освіту. Споконвіку традиційною системою передавання знань вважалася від учителя до учня. Так є і сьогодні, проте, зараз все ж існує вагома потреба у формуванні компетентностей щодо самостійного добору потрібної інформації учнів вже в початкових класах. Основної метою навчальної діяльності є не стільки передати учневі певну кількість знань, а насамперед сформувані певні компетентності, не виключаючи інформаційну, адже саме вона включає вміння самостійно шукати, відбирати, опрацьовувати, і головне, комунікувати. Важливим засобом формування мовленнєвої компетентності учнів є перекази, які збагачують словниковий запас учня, розвивають зв'язне мовлення та формують вміння висловити думку.

Короткий аналіз опрацьованих та використаних досліджень. Аналіз праць сучасних учених-методистів підтвердив, що проблема методики навчання переказу є актуальною. Зокрема, досліджували означену проблему та у своїх науково-методичних працях О. Біляєв, Т. Донченко, О. Караман,